

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԵՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ ԺԱՅՆԱԶԱՐ

ԽՐԱԳՐԱՏՈՒՆ

ՊՈԼՍ, ՂԱԼԱԹԻԱ, ԷՍԿԻ ՊԱՆՔ ՕՍՄԱՆԻ

Ինքնորոշման ուղղուած նամակ կամ այլ գրութիւն
ես չի գործուիր

Bureaux du Journal HAÏRÉNIK

CAIATA, ancien local de la BANQUE IMP. OTT.

CONSTANTINOPLE

10 ՓԱՐԱՅ

ՕՐԱԳԻՐ

10 ՓԱՐԱՅ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԻՍԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոստի ցամաք	300	Թիւ	75	դր.	Մէծիս
Պոստի ցամաք	150		40		
Պոստի ցամաք	300		100		
Պոստի ցամաք	150		50		
Պոստի ցամաք	75		25		
Պոստի ցամաք	300		25	Քրանք	
Պոստի ցամաք	300		40	Բուսի	

Թղթատարի ծախքը իմրագրութեան վրայ
[Դրամի փոխարէն փոստայի փողի 1/2-ը հոգումով 115 դր.
փոստայի փողը 100 դրամով սեղծ]

غلطه ده اسكى باقى عبايد

ميرنك غزمه تى اداره سنه

ՄԵԾ ԶՐԿԱՆԻ ՄԸ

Սանատարեան վարժարանին հա-
յրէն ռուսացիք ամիս մը առաջ
հասարակեց այդ հիմարկութեան
վրայ վրայ այնպիսի տեղեկա-
ւորութիւն որոնք կարողացողն բեր-
ը խորքը, ինչպէս կ'ըսեն, կը
լրջեն: Առաջ բերենք քանի մը
«Ինչպիսիք չըլարաւ, Մայր-
կիցիցայ կից, կ'ընծայէ գեղե-
կի կրկնութիւնը բարձրարեւոյ ծառ-
այ եւ խիտ թփաւորութեան զար-
կարած, որք կը բոլորեն վար-
կարանին կեդրոնական յարկերը»
մասնէն հովանի մը տարածելով
արձանակի եւ պահպանելով վար-
կարանին միջոցաւ քաղաքին
յուր աւելբերէն . . . : Բայց չըլար
տնտեսական աղբիւր մը կը հաս-
տատարանին շրջափակին մէջ,
կըլարայէն, կ'ուղղէ եւ կը բառ-
ակն կարգի պիտոյից ամառ եւ
մայր:

Այս հրապարակչի նկարագրին
թիւնը հաստատմը մը զոր կը
բարձր Սանատարանի եւ էր-
բայի Ռուսական խորհրդին
միջեւ եղած գիտութեան առթիւ
միջի զրկումը ճշմարտագոյնում
միջի մը:

Սանատարեան վարժարանին
տնտեսական գրաւած է աղղային
տնտեսական 8,000 լիւրա արժող վար-
ժարան մը եւ թող տուած է իրեն
որ փանան 1800 լիւրա աշակերտ
նը ու անձուկ չենքերու եւ խնամ
կողմերու մէջ առանց խղճահարե-
լու: Այդ ընդարձակ չենքին մէջ
տնտեսական գիտելութեւն է իր 80
աշակերտները: Եւ որովհետեւ
յուր ընդարձակ է՝ ուստի զանազան
մասեր կարելով երեք տնտեսները
իրենց ընտանեկան բնակարանը
բաժնէն:

Այս տեղեկութիւնները իրարու
հարցաւորները կրնան եղբակա-
նայ թէ Սանատարան, չորհրդի
կը կտակաւորներուն, հայ աղ-
ղի բարեկարգ մը եղած է, թէ
միջի մասն պատճառով կտակարար
է: Առանց այդ նախադրու-
ման 80 լիւրա աշակերտ, որոնց
նի մասը ունեւոր աղղային, որ
պէս թէ այնպէս կրնային տե-
ղարուիլ եւ կրթուիլ: Կատա-
նայ լաւագոյն գաստարտակու-
թիւն մը կը ստանային, բայց այս
խորհրդի հիմն ձգենք՝ սակայն հա-
ղարար տղաները ալ նախապէս
փնտրելու պիտի չըստապարտ-
ուին:

Այս գիտելութիւնը արդա-
րապէս չի համար Սանատարանին
տնտեսական, Պոլսոյ Խնամակա-
նութիւնը պայմանագրութեան խըն-
դիները կը յարուցանեն: Այս մա-
սին ահա ինչ որ մեզի կը գրուի:
«Սանատարան վարժարանին
տնտեսական նուէրներով չըստապար-
տու առաջնորդներէն սնանք, սե-
ղան տալով, շաւանիայի աղղե-
նայ անկրաւ, գիտելութեան
որ, պէտք է համարձակինք ըսելու,
ամէն օր անէ՛ք կը տեղացին Սա-
նատարանին յիշատակին:»
Իսկ-զճ մարդ. ինչ ձեւերով
յանձնելը անուշիկը առանկը:
Ա. Ա.

«ԱՐԵՒԵԼՔ» ԵՒ ԻՐ ԻԶՄԻՐԻ ԹՂԹԱԿԻՅՐ
Իզմիրէն Ռուսական ընկերութիւնը
զրկած է մեզ հետեւեալ հետադիրը:
ԻԶՄԻՐ, 17 սեպտ.
ԱՐԵՒԵԼՔ ԵՒ ԻՐ ԻԶՄԻՐԻ ԹՂԹԱԿԻՅՐ
ՌԵՍՏԱՐԱՆԻՍ

ԴԵՊԻ ՆԱԽՍԻ

Դէպի Նանսի պղծական հոսանքը կը
շարունակէ: Այս տարի առաջին 25
հայ ուսանող պիտի գտնուին հոն, որ
երեք տարի առաջ մէկ հայ չէր գտնու-
ւեր:

Շարաթ օր Տիրմանի Պրէզի-
նտով Ֆրանսա ուղևորեցան Պ. Պ. Կա-
րապետ Պրանտան, Հրապարակչի
Յարութիւն Մարտիրոսեան 3 Յովհաննէս
Սարաճ եւ Նիկողոս Մարտիրոսեան, ո-
րոնց առաջին չորսը կ'երթան աշակեր-
տելու Նանսի երկրագործական վար-
ժարանին, եւ հինգերորդը Ուէզլոնի երկ-
րագործական վարժարանին:

ՆԱԽՍԻ ԵՐԹԱՆՈՒ ՀԱՄԱՐ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ

Ինչպէս արդէն նախապէս յայտ-
նած ենք, մեր գիտաւորութիւնն
է գալ տարի ալ նորէն մէկ քանի
օրիորդ զրկուի Նանսի: Բայց խոր-
հեցանք որ հարկ է սկսիլ հիմնա-
ւորէ իսկ պատրաստել զանոնք,
կարելի եղածին չափ շատ, որպէս
զի աւելի կարող գտնուին օգու-
տիլ Նանսի վարժարաններուն:
Ուստի կը հրաւիրենք այն օրիորդ-
ները որոնք գալ տարի օգոստոս
ամսուն մէջ բացուելիք միջոցին
կը փափագին մասնակցել, փութան
մեզ անունին յայտնել, որպէս զի,
եթէ հարկը տեսնուի, անոնց մաս-
նաւոր գասեր աւանդիլ տանք:
Արդէն չորս գաստատու յանձն ա-
ռած են ներկայանալիք օրիորդնե-
րը պատրաստել այս միջոցին: Այս
գաստատուներն են:

ԱՐՏԱԿ ԶՈՊԱՆԵՆ
ԱՐՏԱԿԵԱ ԱՆԴՐԵԱՆԵԱՆ
ԳԱՆՈՒՍ ՍԱԼԱԲԵԱՆ
Դ. ԽԱՅԱԿԵԱՆ

Այն օրիորդները որոնք գի-
տելութիւն ունին այս գաստատուները
տեսնելու, կրնան անոնց միջոցով
նաեւ իմաց տալ մեզ իրենց որո-
շումը:

ՏԳԷՏ ԾՆՈՂՔՆԵՐ

Ամբողջ կեանքին մէջ շատ քիչ ան-
գամ պատահած է որ զգլում ուրիշ մը
ըրած ըստիւրի համար: Աս օրերս սա-
կայն ասանկ փորձատուութիւն մը ունե-
ցայ հետեւեալ պարագաներու տակ:
Պոլսոյ մասնակալ քաղաքի մը (որուն
վրայ վերջերս շատ գրեւորաւ այս սի-
նակներուն մէջ) մէկ քանի հայ ծնող-
ներու պատճառ եղալ որ իրենց տղա-
ները գիշերօթիկ բարձրագոյն վարժա-
րան մը զրկեն, քանի որ տեղին հայ
զարգացները բոլորովին անախտանկ
վիճակ ունենին:

Ասօք փառօք ճամբայ կ'ելին տղա-
քը. հայրերուն ետեւը չափ չունի,
հոս հոն կը խօսին իրենց մեծ անձնու-
թեան վրայ, մեծ կրթաւէրներ,
մեծ դպրոցաւէրներ եղած են, ողա-
ներնին հետեւ տեղ կը զրկեն որպէս զի
բան սորվին, մարդ ըլլան . . .
Եւ այդ տղաները — 12-14 տարե-
կան — կը հասնին գիշերօթիկ վարժա-
րանը, մուտքի քննութիւնն վերջը կը
զրուին յարմար սեպուած կարգերը եւ
կը շարունակեն իրենց ընթացքը . . .
մէկ, երկու, երեք օր, ու ահա նա-
մակներ կը տեղան իրենց տունները. եւ
փոխադարձաբար՝ նախակներ կը թափին
զարգը, իրենց հայրերէն: Եւ զարգը
սկսելէն քանի մը օր վերջը տղաները
եւ կը կանչուին, որովհետեւ զօրս են
վարժարանէն:

Ինքնին՝ անկարեւոր, շատ անկարե-
ւոր բան մըն է առիթաւ, իսկ անկարեւոր
տեսակէտով մեծ կարեւորութիւն ունի:
Նախ՝ քննելու այդ տղայ հայրերուն
ընթացքը: Իրենց կարեւորաւոր աղղը գը-
րածներուն հաւատարմով կը գործեն, եւ
եւ կը կանչեն զանոնք: Ներքին թի՛ղ
որ հոս գէթ պղծական կտոր մը մէջ բերեմ
իրենց նամակէն որ ուղղած են այդ
վարժարանի գաստատուներէն մէկուն:
Աւանդիլ այդ հատուածը. — «Մեր տղա-
քը գո՛ր չէն եղեր այս պատճառաւ որ
հիմնական հոգ առած գաստատու՝ սա-
տեղ երեք տարի առաջ առած են եղի-
րնը: Երեք տարի պարապ աշխատել:
Ինչո՞ւ երեք տարի պարապ աշխատել:
Ի՛նչո՞ւ որ հոս եղած ժամանակին
տաճկերէնին արարեալն էր կարգային,
հիմա, հոս պարզ քանակներն էր կար-
գացնին»:

Հասկցա՞ք հիմա թէ ինչ է եղիլ մեր
պարտններուն իրական գանդաւոր զար-
ցին դէ՞մ իրենց քաղաքի զարգացն-
նախակներէն: Եւ կարող ենք ըսել
— «Նախակներէն» կը կարողանան եղիլ. եւ
հայրերէնին ալ չենարեւել կրնային բաղ-
քանիք «տաճկերէնին արարեալն» կար-
գացող այդ պարտնները պարզ հայրերէնը
չէին գիտեր: Տղոց գիտուն մէջ արա-
մաբանելու մէկ ձեւ մը կար միայն,
քանի որ այդ գիշերօթիկ վարժարանին
իրենց կարգին մէջ «տաճկերէնին արա-
բերէն» չի կար՝ վարկող զարգը ըլլա-
լու էր ան. եւ տղոց սա արամաբանու-
թիւնը կատարելագոյն կը համոզէ իրենց
ոչ-պակաս արամաբան հայրերը:

Իրօք կը համակրեմ այդ խեղճ տղո-
ցը որ իրենց քաղաքի զարգացնին մէջ
«Տաճկերէնին Արարեալն» սորված ըլ-
լալով մէկտեղ հաղի յաջողած են միու-
նեւ գիշերօթիկ վարժարանին է՛ն վարի
կարգը:

Կը ցաւիմ այդ տղոցը համար որ է՛ն
եւթը իմաստակներ պիտի ելան ինչեւ
զարգացնին. եւ բոլոր ուժով կը մեղադ-
րեմ այն զարգը (!) որ զիրենք աս վի-
ճակին հասցուցած է:

Իսկ պարզապէս անարդարանալի կը
գտնեմ ընթացքը իրենց ծնողներուն,
որոնք գէթ կրնային իրենցմէ աւելի
խելացներուն եւ կրթութեան խոր-
հեղ իրենց համար ինչ կը սեպեմ
Ուստի իրենց համար քիչ կը սեպեմ
«տղան ծնողները» բացատրութիւնը:
ԱՐՄԵՆ, ԳՆՈՒՆԻ

ՄԵՐ ՊԶՏԻԿՆԵՐԸ

ԽԱՂԱԼԻԿՆԵՐ

Պատահաւ ըսած է. «Տղոց խաղերը
ամենամեծ աղղեցութիւն ունին օրնը
պահուան կամ չպահուան վրայ: Ման-
կութեան առջի օրերուն մէջ զիւրիկ
մանկան հողին պէտք է պահուի զուարթ
եւ բարի, հեռացնելով իրմէ վիշտը,
երկիրը եւ ցաւը, եւ հանգստեցնելով

զինքը սրնիւղի եւ երգի ձայնով:» Այս
աւելի առաջ երթալով կը պատուիրէ
թէ՛ տղաք պէտք է տարուին տաճար-
ները, ուր թող արուելու է անոնց
խաղալ ընդ հակողութեամբ այնպիսի
գայակներու որոնք յատկապէս այդ
նպատակին համար կրթուած ըլլան:

Ահա այդ սկզբունքին վրայ հիմ-
նուած է այս օրուան Մանկապարտէզը
որուն հիմն է «գաստարտակութիւն խա-
ղով»: Ստան է որ աղղոց ա՛յնչափ
սրնիւղի է, եւ ինչ առաջնութեամբ անոնց
մանկական առողջութեան եւ
աճման համար ալ այն աստիճան անհրա-
ժեշտ է — խաղը, իրենց, իրենց մի-
ջոց շահագործելու գաստարտակութեան եւ
մասնաւոր զարգացման, առկա է գարուս
ամենէն կարեւոր յատկութիւններէն
մին, թէպէտ Պատահին արժիւ աշխարհ
գարուս առաջ տեսեր էին խաղին կարե-
ւորութիւնը մանկութեան կրթութեան
համար:

Բնութեան մէ՛ջ կը տեսնենք թէ՛ պը-
տուղէն առաջ ծաղիկը կուգայ: Պատա-
մութեան մէջ կը տեսնենք թէ՛ արեւս-
տը գաստարտակած գիտութիւնն շատ ա-
ռաջ գոյութիւն ունի: Մարդկային
բնաւորութեան մէջ ալ կը տեսնենք թէ՛
արտին զգացումները խնայականութեան
շատ առաջ կը զարգանան: Առնենք
անհատ աղղալ մը. անոր մասնաւոր սիրա-
րէնքարեւորաբար կը բացուի խաղի ժա-
մանակ, արեւընքերը կը վերցուն, եւ
զարմուկը մայրը կամ խնամուսնու
ստեղծը կրնայ գիտութեամբ թափան-
ցիկ անոր արտին ներկայ խաղերուն մէջ
ուր երեք պիտի չի կրնար մուտ գըտ-
նիլ ուրիշ ու եւ միջոցով մը:

Տղուն համալսելու կրնայ շատիւ զէպ
ի առարկայ մը կամ անձ մը կամ վար-
մանը մը շատ աւելի կանուխ քան իր
բա՛նք ըմբռնելով անոնցմէ ու եւ մին:
Իր բա՛նք զէպ-զէպ շատ աւելի կանուխ
կրնան լողալով եւ կ'աղղուին, մինչ-
դեռ իր խնայականութեամբ նոյն աղղեցու-
թիւնը կրնուի բնաւ պատրաստ չէ: Ու-
րիշ խօսքով, տղան կրնայ սիրել՝ զիս
հասկնալ չկարողացած:

Մեր սովորական սխալներէն մէկն
ալ սա է թէ՛ մենք կը սկսինք մեր տը-
ղաքը գաստարտակել անոնց զիւր կը-
րթութեամբ խաղ թէ՛ անոնց բա՛նք զէպ-
զէպ: Այս չորս գործիչները, որ կեան-
քին կուտան իր լուսաւոր կամ խաւա-
րամած գոյնը, կը թողունք որ հասա-
րակ բնասանկան կեանքին յաճախ ան-
բաւական կրթութեամբ մշակուի զար-
գանան: Արդեւքը աս կ'ըլլայ թէ՛ մեր
գաստարտակէն շատեր կը մեծանան կ'ըլլան
պաղ, անհամակիր, թիւրամտաւոր, ա-
ռանց բանաստեղծութեան, համակրան-
քի կամ զաւարտարկանի որ ձիւղացնէ
իրենց կեանքը, իրենց արհաւիրանքին
միայն կ'անցնին գեղեցկութեան այս
աշխարհին մէջ: Եւ Տղոց արտի զգացում-
ները սովորած կ'ընենք, կը փնտրենք,
որպէս զի անոնց իմացականութիւնը
չափաւոր կերակրենք: Աւելի մեծ ա-
նրաւորութիւն մը ընել չէ՞ անոնց: Եթէ
կ'ուզենք որ արդարայն սերունդը հաւա-
սարակիւն, համակրական նկարագիր
մը կազմէ, պէտք է որ մեր գաստակաց
արտին եւ ուղղին գաստարտակութիւնը
հանդիման յատուկ վարկեր:

Մանկամշակութիւնը մեզի կը սոր-
վեցնէ թէ՛ «Կատարեալութեան գիտելու»
հեթաբեթէն՝ գիտելու է ո՞ւր: Այսու հան-
դեմը շատ քիչներ՝ որ մանկամշակու-
թեամբ կը զբաղին՝ կ'ըմբռնեն թէ՛ ո՞ր-
չափ կարեւոր է աղուն հետաքրքրու-
թիւնը գաստարտակել: Տղուն մը կը-
նանք ու եւ ի քանակութեամբ տեղե-
կութեան հաղորդել, զատարար իրեն աղէկ
ուր սորվիլ տալ, եւ խելապատակին մէջ
այնչափ շատ ծանօթութիւններ խնդրել
որ կարող մը քննութիւններէ յաջող

ԿԱՅԱՐԱՆՔ		ԵՊԻ ԿԱՌԱՎԱՐՔԵՐՆԵՐ											
		Նմբր. Թ. 1	Նմբր. Թ. 3	Խոն. Թ. 21	Նմբր. Թ. 5	Նմբր. Թ. 7	Նմբր. Թ. 9	Խոն. Թ. 23	Նմբր. Թ. 11	Նմբր. Թ. 13	Խոն. Թ. 23	Նմբր. Թ. 11	
Իսկի Շէհրէն	ճեմն.	ժ. 14	ժ. 14	ժ. 14	ժ. 14	ժ. 14	ժ. 14	ժ. 14	ժ. 14	ժ. 14	ժ. 14	ժ. 14	
Ջուղուր շխար	»											10 40	
Իսէնիւր	»											11 16	
Պօղեիւր	»											11 48	
Բարաքոյ	»											12 24	
Պիւնէր	ճեմն.											12 58	
»	ճեմն.											1 48	
Վէլիք Խոն	»											1 58	
Լէֆրէ	»											2 35	
Մէրէն	»											3 10	
Ար շխար	»											3 41	
Կէլէ	»											4 6	
Առա Բարաք	»											4 29	
Սապանճա	»											5 23	
Պիւնէր Տէրպէն	»											5 40	
Իսկի	ճեմն.											6 7	
»	ճեմն.											6 39	
Տէրիւն	»				11 30							6 54	
Թիւրիւն Ձիթի	»				11 47							7 10	
Եւրաք	»				11 58							7 20	
Շէրէր	»				12 14							7 33	
Թափանի	»				12 42							7 59	
Տի Խաթէի	»				12 55							8 11	
Կէլէ	»				1 6							8 51	
Թափան	»				1 35							9 16	
Բէնիւր	ճեմն.				1 58							9 29	
»	ճեմն.				2 3								
Գարաք	»	12 5	1 24	2 33	4 20	6 20	7 40	9 19	10 58				
Մաթէր	»	12 14	1 34	2 48	4 29	6 29	7 49	9 29	11 9				
Պառանճ	»	12 25	1 46	3 0	4 40	6 40	8 10	10 17	11 23				
Իսկի	»	12 35	1 57	3 19	4 50	6 50	8 10	10 30	11 35				
Կէլէ	»	12 44	2 9	3 31	5 1	6 1	8 20	10 40	11 43				
Տէրիւն	»	12 48	2 13	3 35	5 5	6 5	8 24	10 49	11 52				
Կէլէ	»	12 53	2 18	3 40	5 40	7 40	8 30	10 49	11 52				
Գարաք	»	12 58	2 22	3 44	5 44	7 44	8 34	10 49	11 52				
Նախար	ճեմն.	1 3	2 29	3 52	5 26	7 26	8 40	10 57	12 3				
»	ճեմն.	1 40	2 35	4 2	5 26	7 26	8 43	11 15	12 8				
»	ճեմն.	4 37	3	4 27	5 51	7 51							